

ZAGADNIENIA ROZWOJU PAŃSTWOWEGO PRZEMYSŁU TERENOWEGO NA ZIEMIACH ZACHODNICH

I. UWAGI WSTĘPNE

Celem tego opracowania jest przedstawienie roli, miejsca oraz rozwoju na Ziemiach Zachodnich przemysłu państwowego, planowanego w trybie terenowym. Przemysł ten ze względu na swój charakter odznacza się swoistymi cechami w przeciwieństwie do przemysłu kluczowego.

Państwowy przemysł terenowy, jako część całego przemysłu państwowego ma niewątpliwie charakter przemysłu drobnego i zaliczany jest obecnie do szerszej kategorii ekonomicznej, jaką jest drobna wytwórczość¹. Wachlarz ilości zatrudnionych pracowników na jeden zakład w państwowym przemyśle terenowym jest dość duży. Przeciętnie jednak, biorąc zatrudnienie w badanym okresie lat 1956—1960, wahało się ono w granicach 27—45 osób na jeden zakład². Zdarzają się również wypadki wyjątkowego występowania większych zakładów. W swej masie jednak państwowy przemysł terenowy skupia zakłady o charakterze drobnym.

Odcinkowi produkcji materialnej reprezentowanemu przez przemysł terenowy przypada poważna rola w harmonijnym rozwoju całej naszej gospodarki narodowej. Okazuje się, że w miarę ekonomicznego rozwoju gospodarki socjalistycznej, industrializacji i postępu technicznego znajduje on dla siebie uzasadnione miejsce oraz ma do spełnienia określone zadania gospodarcze i społeczne. W uchwałach zatwierdzonych przez III Zjazd PZPR o wytycznych rozwoju PRL w l. 1959—1965, czytamy:

„Istotną rolę w poprawie zaopatrzenia ludności w artykuły konsumpcyjne jak również w lepszej obsłudze w zakresie usług powinny odegrać państwowy i spółdzielczy przemysł terenowy oraz rzemiosło i chałupnictwo. Należy stworzyć warunki, zwłaszcza w dziedzinie zaopatrzenia, zabezpieczające wzrost produkcji drobnej wytwórczości w okresie 1961—1965 o około 70—80%”³.

¹ W. Wilczyński, *Istota, zakres i funkcje drobnej wytwórczości w polskim modelu gospodarczym*, w pracy zbiorowej pt. *Problemy gospodarczej drobnej wytwórczości*, Poznań 1958, s. 13; A. Wernik, *Z rozważań nad charakterem ekonomicznym państwowego przemysłu terenowego w Polsce*, „Biuletyn Informacyjny Instytutu Przemysłu Drobniego i Rzemiosła”, Warszawa 1959, nr 4, s. 3—6.

² W świetle piśmiennictwa ekonomicznego do przemysłu drobnego zalicza się zakłady o zatrudnieniu do 100 osób. Por. Cz. Nie wadzi, *Małe przedsiębiorstwa przemysłowe w gospodarce narodowej*, Warszawa 1958, s. 6 i n.; A. Wernik, *Pojęcie przemysłu drobnego w Polsce*, „Biuletyn Informacyjny Instytutu Przemysłu Drobniego i Rzemiosła”, Warszawa 1958, nr 2.

³ Uchwała III Zjazdu PZPR, *O wytycznych rozwoju gospodarki narodowej w l. 1959—1965*, III Zjazd PZPR, Warszawa 1959, s. 1105.

Przemysł terenowy istnieje i rozwija się we wszystkich państwach socjalistycznych, szczególnie zaś rozwinięty jest w Niemieckiej Republice Demokratycznej⁴.

Cechą formalną państwowego przemysłu terenowego jest to, że podlega on planowaniu w trybie terenowym i że podporządkowany jest radom narodowym⁵, a istotą — że ekonomicznie zespolony jest z rozwojem gospodarczym danego terenu oraz, że winien być powiązany z miejscowym rynkiem zbytu i zaopatrzenia, przynajmniej w przeważającej mierze. Państwowy przemysł terenowy powołany jest przede wszystkim do tego, aby wykorzystując środki i warunki stworzone przez przemysł kluczowy doprowadzać do pełnego zagospodarowania rezerw produkcyjnych w różnych ilościach i różnej postaci w poszczególnych miejscowościach czy częściach kraju w celu maksymalnego zaspokojenia bezpośrednich potrzeb rynkowych. Tam natomiast, gdzie nie ma centralnych, wiodących inwestycji lub przemysłu kluczowego, przemysł terenowy stanowi jedyną chociaż skromną szansę industrializacji socjalistycznej danego terenu, jedyną okazję do uniknięcia pogłębiania się dysproporcji między rozwijającymi się regionami a zaniedbanymi⁶.

Podkreślić należy, że przedsiębiorstwa i zakłady państwowego przemysłu terenowego podlegają różnym resortom branżowym. W naszych rozważaniach, dla celów porównawczych obejmujemy tylko te zakłady i przedsiębiorstwa, które w badanym okresie podlegały b. Ministerstwu Przemysłu Drobniego i Rzemiosła (do lipca 1958 r.)⁷, a następnie po jego likwidacji pozostawały w gestii Komitetu Drobnej Wytwórczości⁸, a więc tylko tzw. pion wielobranżowy. Skupia on najwięcej zakładów i przedsiębiorstw państwowego przemysłu terenowego.

Za podstawę materiałową posłużyły przede wszystkim dane liczbowe zawarte w zbiorczych sprawozdaniach Głównego Urzędu Statystycznego odnoszące się do przedsiębiorstw i zakładów wielobranżowego państwowego przemysłu terenowego oraz dane Komitetu Drobnej Wytwórczości⁹.

⁴ Zob. w tej sprawie W. Haltbritter, *Zur Diskussion über Probleme der volkseigenen örtlichen Industrie*, „Demokratischer Aufbau”, 1957, nr 2, s. 27—29.

⁵ W. Gomułka na III Zjeździe PZPR, mówiąc o nowej roli rad narodowych, stwierdził, że w dyspozycji centralnej pozostaje jeszcze duża liczba przedsiębiorstw przemysłowych zatrudniających średnio mniej niż po 100 osób i pracujących przeważnie na lokalnych surowcach i dla lokalnych potrzeb. Przedsiębiorstwa te winny być najpóźniej do r. 1960 przekazane radom narodowym. „Trybuna Ludu” 1959, nr 70, s. 8.

⁶ S. Włoszczowski, *Przemysł drobny w rozwoju gospodarczym krajów współczesnych*, Warszawa 1959, s. 190.

⁷ Uchwała Prezydium Rządu nr 76 z dn. 3 II 1951 r. w sprawie organizacji państwowego przemysłu terenowego, M. P. nr A-13/1951 r., poz. 181.

⁸ Ustawa z dn. 2 VII 1958 r. o Komitecie Drobnej Wytwórczości, Dz. U. nr 45/1958 r., poz. 225.

⁹ Biuletyny sprawozdawcze b. Ministerstwa Przemysłu Drobniego i Rzemiosła oraz Komitetu Drobnej Wytwórczości.

W końcu uwag wstępnych zaznaczyć również trzeba, że używany w opracowaniu termin Ziemi Zachodnie odnosi się do siedmiu województw (olsztyńskie, gdańskie, koszalińskie, szczecińskie, zielonogórskie, wrocławskie, opolskie) a nie do całości terenów odzyskanych w 1945 r. Ani Główny Urząd Statystyczny, ani też inne instytucje nie prowadzą oddzielnej statystyki dla całości odzyskanych w 1945 r. terenów. Uzyskanie więc takich danych dla przemysłu terenowego byłoby niesłychanie trudne a nawet niemożliwe. Z tego względu w naszych rozważaniach ograniczamy się tylko do wymienionych województw.

W związku z tym jednak stwierdzić należy, że przedstawiony tu udział przemysłu terenowego ZZ jest mniejszy w stosunku do całej Polski, aniżeli udział wszystkich terenów odzyskanych w 1945 r.¹⁰

II. UDZIAŁ ZIEM ZACHODNICH W PAŃSTWOWYM PRZEMYSŁE TERENOWYM POLSKI

Charakterystycznym zjawiskiem jest fakt, że wymienione województwa Ziemi Zachodnich mają podobny udział w dorobku całej Polski tak pod względem przemysłu i rzemiosła w ogóle, jak i państwowego przemysłu terenowego. Udział ten w ogólnym zatrudnieniu i produkcji globalnej sięga mianowicie we wspomnianych dziedzinach około $\frac{1}{4}$.¹¹

Szczegółowe dane liczbowe dotyczące udziału ZZ w państwowym przemyśle terenowym Polski zawarte są w tabeli I. Podano tam udział ten w ogólnej ilości przedsiębiorstw¹² i zakładów oraz wartości produkcji globalnej, a także zatrudnieniu, i to w układzie czasowym (w l. 1956—1960), w liczbach bezwzględnych i odsetkach.

Ogólnie rzecz biorąc, jak widać z danych tabeli I państwowy przemysł terenowy na ZZ skupiał w 1960 r. 1181 zakładów o łącznym zatrudnieniu 34 314 osób¹³, a ogólna wartość produkcji globalnej w cenach porównywalnych wynosiła około 3,8 miliarda złotych¹⁴. Jego udział natomiast w państwowym przemyśle terenowym całej Polski wynosił w 1960 r. w zatrudnieniu 25,8%, a w wartości produkcji globalnej — 25,2%.

¹⁰ Tak na przykład udział zatrudnienia w przemyśle i rzemiosła w 1957 r. wszystkich terenów odzyskanych wynosił około 33,2%, podczas gdy w siedmiu wymienionych województwach tylko około 25%. (Por. pracę zbiorową pt. *Rozwój gospodarczy ziem zachodnich i północnych Polski*, Warszawa 1960, PWG, s. 4, 5 i 108, tabela 33 oraz *Rocznik Statystyczny 1961*, s. 110).

¹¹ Zob. w tej sprawie B. Gruchman, *Udział Ziemi Zachodnich w produkcji przemysłowej kraju*, „Przegląd Zachodni”, nr 4/1958, s. 233—242.

¹² Prawie wszystkie przedsiębiorstwa państwowego przemysłu terenowego, w przeciwieństwie do przemysłu kluczowego, są wielozakładowe.

¹³ Stanowiło to około 5% ogółu zatrudnionych w przemyśle uspołecznionym na ZZ (por. *Rocznik Statystyczny 1961*, s. 112).

¹⁴ Stanowiło to około 4% wartości produkcji globalnej przemysłu uspołecznionego na ZZ (por. *Rocznik Statystyczny 1961*, s. 85).

Dane tabeli I wykazują w l. 1956—1960 pewien nieznaczny spadek udziału województw ZZ w państwowym przemyśle terenowym całej Polski. Jest to m. in. wynikiem położenia tu głównego nacisku na rozwój przede wszystkim przemysłu średniego i wielkiego. Podkreślić należy, że dynamika rozwoju przemysłu w ogóle była we wszystkich województwach (poza wrocławskim)

TABELA I

Udział Ziem Zachodnich w państwowym przemyśle terenowym Polski w l. 1956—1960.

Wyszczególnienie	Rok	Przedsiębiorstwa	Zakłady	Wartość produkcji *	Zatrudnienie ogółem
Ogółem Polska	1956	376	2 856	4 765	77 541
	1957	410	2 478	5 857	86 143
	1958	504	2 522	8 319	108 415
	1959	591	4 513	13 118	123 654
	1960	625	4 349	14 988	132 516
W tym :					
Ziemie Zachodnie	1956	122	785	1 253	22 286
	1957	140	591	1 635	24 297
	1958	159	634	2 081	28 237
	19 9	186	1 205	3 339	32 428
	1960	193	1 181	3 784	34 314
Udział Ziem Zachodnich w odsetkach ogółem Polski **	1956	32,4	27,5	26,3	28,7
	1957	34,1	23,8	27,9	28,2
	1958	31,5	25,1	25,0	26,1
	1959	31,5	26,7	25,5	26,2
	1960	30,8	27,1	25,2	25,8

* W cenach porównywalnych, miliony złotych.

** Przyjmując wszystkie dane dla całej Polski w poszczególnych latach za 100.

Źródło: Obliczono w oparciu o dane liczbowe ze sprawozdań statystycznych Komitetu Drobnej Wytwórczości — Departament Ekonomiczny, Warszawa.

ZZ większa od przeciętnej krajowej. Tak więc o ile w l. 1949—1958 indeks dla całej Polski wynosił 355,7 (r. 1949 = 100), o tyle np. dla województwa opolskiego — 399,8, szczecińskiego — 422,9, gdańskiego — 461,8, koszalińskiego — 462,2, zielonogórskiego — 483,3 i olsztyńskiego — 679,8¹⁵. Widać z powyższego coraz bardziej rosnącą rolę całego przemysłu województw ZZ w globalnej produkcji przemysłowej Polski¹⁶.

Z danych zawartych w tabeli II widać dość wyraźnie zarysowujące się różnice w rozmieszczeniu terytorialnym państwowego przemysłu terenowego. Oka-

¹⁵ S. Smoliński, M. Przedpelski, B. Gruchman, *Struktura przemysłu Ziem Zachodnich w l. 1939—1959*, Poznań 1961, s. 79.

¹⁶ Szczegółowe dane o założeniach rozwoju przemysłu w poszczególnych województwach ZZ Polski zawarte są w uchwale Sejmu PRL z dn. 17 II 1961 r. (Por. *Pięcioletni plan rozwoju gospodarki narodowej na l. 1961—1965*, Warszawa 1961, Rozdz. XVI).

zuje się, że dwa województwa o największym potencjale przemysłu w ogóle, mianowicie wrocławskie i gdańskie¹⁷, mają również największy udział w całym państwowym przemyśle terenowym Polski, tak pod względem zatrudnionych pracowników, jak i wartości produkcji globalnej. Wydaje się jednak,

TABELA II

Udział poszczególnych województw ZZ w państwowym przemyśle terenowym Polski w 1960 r.

Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwa	Zakłady	Wartość produkcji *	Zatrudnienie ogółem
Liczby bezwzględne				
Ogółem Polska	625	4 349	14 998	132 516
w tym:				
Ziemie Zachodnie razem	193	1 181	3 784	34 314
w tym:				
woj. olsztyńskie	22	163	421	3 173
„ gdańskie	24	148	659	6 015
„ koszalińskie	21	151	320	2 999
„ szczecińskie	19	116	362	2 275
„ zielonogórskie	19	128	398	3 323
m. Wrocław	7	33	169	1 677
woj. wrocławskie	57	307	978	9 745
„ opolskie	24	135	471	4 107
Odsetki				
Ogółem Polska	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym:				
Ziemie Zachodnie razem	30,8	27,1	25,2	25,8
w tym:				
woj. olsztyńskie	3,5	3,7	2,8	2,4
„ gdańskie	3,8	3,4	4,4	4,5
„ koszalińskie	3,3	3,5	2,2	2,3
„ szczecińskie	3,0	2,7	2,4	2,4
„ zielonogórskie	3,0	2,9	2,7	2,5
m. Wrocław	1,1	0,8	1,1	1,3
woj. wrocławskie	9,1	7,0	6,5	7,3
„ opolskie	3,8	3,1	3,1	3,1

* W cenach porównywalnych, miliony złotych.

Zródło: Obliczono w oparciu o dane Komitetu Drobnej Wytwórczości — Departament Ekonomiczny, Warszawa.

że istnieją wszelkie możliwości ku temu, aby województwa mniej uprzemysłowione, zwłaszcza koszalińskie, olsztyńskie, a również zielonogórskie i szczecińskie rozwinęły w większej mierze niż dotychczas przemysł terenowy. Szczegółowiej ilustruje proces rozmieszczania się przemysłu terenowego w omawianych województwach tabela III.

¹⁷ Por. *Rocznik Statystyczny* 1961, s. 85 i 112.

TABELA III

Rozmieszczenie terytorialne państwowego przemysłu terenowego na ZZ według województw w l. 1956—1960

Wyszczególnienie		Przedsię- biorstwa	Zakłady	Wartość produkcji*	Zatrudnienie ogółem
woj. olsztyńskie	1956	14	106	108,2	2145
	1957	15	72	148,6	2242
	1958	15	60	169,2	2197
	1959	20	162	371,6	2910
	1960	22	163	421,0	3173
woj. gdańskie	1956	16	89	254,7	3698
	1957	17	78	321,6	4646
	1958	21	87	419,4	5383
	1959	22	157	586,4	5745
	1960	24	148	658,8	6015
woj. koszalińskie	1956	13	93	124,6	2202
	1957	14	93	160,2	2379
	1958	15	92	161,9	2651
	1959	19	156	286,7	2950
	1960	21	151	326,5	2999
woj. szczecińskie	1956	12	67	107,4	2076
	1957	14	62	134,5	2226
	1958	14	57	159,5	2393
	1959	18	118	310,2	3091
	1960	19	116	362,1	3275
woj. zielonogórskie	1956	14	80	146,7	2841
	1957	17	73	181,9	2565
	1958	18	60	211,6	2788
	1959	20	137	382,3	3270
	1960	19	128	397,6	3323
m. Wrocław	1957	6	39	135,4	1646
	1958	7	31	154,8	1683
	1959	7	30	159,2	1690
	1960	7	33	169,2	1677
woj. wrocławskie	1956	35	273	390,8	7103
	1957	38	183	407,5	6030
	1958	48	177	579,4	7875
	1959	56	306	867,2	8967
	1960	57	307	978,1	9745
woj. opolskie	1956	18	77	120,8	2221
	1957	19	64	145,0	2563
	1958	21	70	224,8	3267
	1959	24	139	375,7	3805
	1960	24	135	470,7	4107

* W cenach porównywalnych, miliony złotych.

Zródło: Komitet Drobnej Wytwórczości — Departament Ekonomiczny, Warszawa.

III. DYNAMIKA PAŃSTWOWEGO PRZEMYSŁU TERENOWEGO NA ZIEMIACH ZACHODNICH I PÓŁNOCNYCH POLSKI

Na Ziemiach Zachodnich, mimo dominującej formy produkcji, jaką są tu obecnie — w przeciwieństwie do okresu międzywojennego — wielkie zakłady przemysłowe¹⁸, istnieją jeszcze duże możliwości rozwoju dla państwowego przemysłu terenowego (drobnego). Rozwój przemysłu kluczowego bez równoczesnego dalszego wzrostu odpowiedniej drobnej wytwórczości stworzyłby niezdrową strukturę przemysłu na tym terenie, tym bardziej że nie wykorzystano wszystkich rezerw w produkcji przemysłowej¹⁹. Dlatego też w założeniach planu perspektywicznego na l. 1931—1975 uwzględnia się rozwój sił wytwórczych związany z pełnym wykorzystaniem wszystkich istniejących jeszcze na ZZ rezerw²⁰. W związku z tym, obok przemysłu kluczowego zakłada się również poważny rozwój drobnej wytwórczości, a wśród niej państwowego przemysłu terenowego. Przewidywany wzrost wartości produkcji przemysłowej drobnej wytwórczości uspołecznionej na terenach Ziem Zachodnich wyniesie w 1965 r. w porównaniu z 1960 r. ponad 55%, przy ogólnokrajowym podniesieniu się tej produkcji o 45%²¹.

Rozwój i dynamika państwowego przemysłu terenowego w okresie lat 1956—1960 (patrz tabela IV) świadczy wyraźnie o jego roli uzupełniającej w uruchamianiu i wykorzystywaniu istniejących rezerw produkcyjnych tam, gdzie tego uczynić nie mógł przemysł kluczowy i inne rodzaje produkcji. Wartość produkcji globalnej państwowego przemysłu terenowego na ZZ obliczona w cenach porównywalnych wzrosła z 1,3 w r. 1956 do 3,8 miliarda złotych w 1960 r. Przyjmując więc r. 1956 za 100, wskaźnik wzrostu produkcji globalnej w r. 1960 wynosił dla ZZ 302. Poważnie wzrosło również w omawianej dziedzinie ogólne zatrudnienie na ZZ, a mianowicie z 22 286 osób w r. 1956 do 34 314 osób w 1960 r. Wskaźnik wzrostu wyniósł więc w tym okresie 154.

Jak więc widać państwowy przemysł terenowy na ZZ wykazuje bardzo znaczną dynamikę. Zwraca jednak uwagę fakt, że w tym samym okresie lat 1956—1960 dynamika państwowego przemysłu terenowego w całym kraju była nieco większa. Widać to z danych tabeli I i IV. Uwzględniając więc istniejące jeszcze znaczne rezerwy tak urzędzeń produkcyjnych, jak i siły roboczej na ZZ wydaje się, że zachodzi konieczność dalszego coraz większego rozwijania tu wszystkich dziedzin wytwórczości, w tym również państwowego przemysłu terenowego. Prof. K. Secomski pisze na ten temat co następuje:

¹⁸ J. Ziółkowski, *Zarys rozwoju podstawowych gałęzi gospodarki na ziemiach zachodnich*, w pracy zbiorowej, *Problemy rozwoju gospodarczego i demograficznego Ziem Zachodnich w l. 1945—1958*, Poznań 1960, s. 20.

¹⁹ M. Przedpelski, S. Smoliński, *Struktura przemysłu Ziem Zachodnich*, Poznań 1959, s. 25.

²⁰ B. Wełpa, *Kierunki zmian w rozmieszczeniu sił wytwórczych w l. 1961—1975*, „Gospodarka planowa” 1958, nr 9, s. 11.

²¹ Zob. w tej sprawie: Praca zbiorowa pt. *Rozwój gospodarczy Ziem Zachodnich i północnych Polski*, Warszawa 1960, PWG, s. 162.

TABELA IV

Dynamika państwowego przemysłu terenowego na Ziemiach Zachodnich
w l. 1956—1960

Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwa	Zakłady	Wartość produkcji *	Zatrudnienie ogółem
Ogółem Polska				
1956	100	100	100	100
1957	109	87	123	111
1958	134	88	174	140
1959	157	158	275	159
1960	166	152	314	170
Ziemie Zachodnie				
1956	100	100	100	100
1957	115	75	130	109
1958	130	81	166	127
1959	152	153	266	145
1960	158	150	302	154
woj. olsztyńskie				
1956	100	100	100	100
1960	157	154	389	148
woj. gdańskie				
1956	100	100	100	100
1960	150	166	258	163
woj. koszalińskie				
1956	100	100	100	100
1960	161	162	261	136
woj. szczecińskie				
1956	100	100	100	100
1960	158	173	338	153
woj. zielonogórskie				
1956	100	100	100	100
1960	136	160	271	117
m. Wrocław				
1957	100	100	100	100
1960	117	85	125	102
woj. wrocławskie				
1956	100	100	100	100
1960	163	112	250	137
woj. opolskie				
1956	100	100	100	100
1960	133	175	389	185

* W cenach porównywalnych.

Zróżdła: tabela I i III.

„Przy ocenie środków terenowych znaczną rolę odegrać mają w najbliższej przyszłości wojewódzkie i powiatowe fundusze rozwoju drobnej wy-

twórczości. Jest to sprawa bardzo istotna szczególnie dla obszaru Ziemi Zachodnich, wobec niedostatecznego rozwoju przemysłu terenowego”²².

„Podobnie przedstawia się problem bardziej planowego ujęcia terenowej działalności funduszu aktywizacji mniejszych miast i miasteczek. Oczywiście nie można przeceniać roli i realnych możliwości tych funduszy pod kątem rozwiązywania całości problemu aktywizacji małych ośrodków, ale wydaje się, że tu należy poszukiwać jednego z ważkich bodźców służących do uruchomienia zakładów drobnej wytwórczości a więc lokalnych zakładów przemysłowych, rzemieślniczych i spółdzielczych”²³.

Istniejące też jeszcze na ZZ niewykorzystane zabudowania pofabryczne pozwalają na efektywne i szybkie inwestycje, zwłaszcza w skali potrzeb przemysłu terenowego i drobnej wytwórczości²⁴. Wszystkie te możliwości czekają na wykorzystanie w najbliższej przyszłości.

IV. UWAGI KOŃCOWE

Z przedstawionego materiału wynikają pewne stwierdzenia ogólne i uwagi.

Państwowy przemysł terenowy obok przemysłu kluczowego i innych rodzajów produkcji materialnej spełniać może poważną rolę uzupełniającą w aktywizacji terenów najbardziej opóźnionych pod względem rozwoju gospodarczego. Tam natomiast, gdzie nie ma możliwości budowy większych zakładów przemysłu kluczowego, uspołecznione zakłady przemysłu terenowego dają jedyną szansę powstawania nowych stosunków produkcji, głównie w małych miastach powiatowych i niepowiatowych.

W l. 1956—1960 nastąpił bardzo znaczny rozwój państwowego przemysłu terenowego na Ziemiach Zachodnich. Rozwój ten był jednak nieco mniejszy od wskaźników cechujących państwowy przemysł terenowy całej Polski. W związku z istniejącymi jeszcze poważnymi rezerwami produkcyjnymi wydaje się, że należy się liczyć nadal z szybkim jego rozwojem w przyszłości²⁵.

Zwraca też uwagę fakt, że udział ZZ w państwowym przemyśle terenowym Polski jest podobny, jak w przemyśle w ogóle i wynosi około 25% tak pod względem zatrudnienia jak i wartości produkcji globalnej.

Państwowy przemysł terenowy na Ziemiach Zachodnich nie jest równomiernie rozmieszczony. Najszerzej rozwinięty jest w woj. wrocławskim i gdańskim, a więc na terenach bardziej uprzemysłowionych. Najmniej natomiast mamy go w bardzo słabo uprzemysłowionym woj. koszalińskim. W związku z głównymi założeniami przemysłu terenowego, wydaje się, że w przyszłości winien się on szczególnie szybko rozwijać właśnie na terenach mniej uprzemysłowionych.

²² K. Secomski, *Ogólne i regionalne problemy ekonomiczne Ziemi Zachodnich*, „*Ekonomista*”, z 5/1958, s. 1033.

²³ *Ibidem*...

²⁴ W. Gomułka, Przemówienie na uroczystej akademii we Wrocławiu w dn. 7 V 1960 r., „*Przegląd Zachodni*”, nr 3/1960, s. 14.

²⁵ Zob. w tej sprawie B. Gruchman, *Aktualne problemy aktywizacji gospodarczej Ziemi Zachodnich*, „*Przegląd Zachodni*”, nr 2/1958, s. 236.